

Metsien merkitys Pohjois-Pohjanmaalle

Pauli Harju
Maakuntajohtaja
Pohjois-Pohjanmaan liitto

Metsäsuhde riippuvuudesta monipuolisuuteen

Harvaan asutun metsä- ja suoluonnon ja Oulun seudun väestö- ja osaamiskeskittymän kontrasti on suuri. Metsien roolittuvat tässä tilanteessa eri tavalla kuin maailmalla yleensä. Runsaat metsät ja pitkälle kehittyneet yhdyskunnat ovat harvoin vierekkäin.

Historiallisessa taustassa Oulun ja rannikon kehitys oli suoraan riippuvainen maakunnan metsistä: Oulu oli tervakauden loppuvaiheessa johtava tervanvientikaupunki. Sen jälkeen 1800-luvulla rannikolle syntyi laaja sahateollisuus, jonka kulttuurisia jäänteitä on edelleenkin runsaasti nähtävillä. Tänä päivänä maakunta ei elä yksinomaan metsistä, mutta suhde metsiin on entistä monipuolisempi.

Oulun ulkopuolella metsillä hyvin suuri elinkeinomerkitys

Metsien elinkeinollinen ja aluetalousmerkitys on huomattavasti suurempi mitä voisi suoraan päätellä metsäsektorin kokonaistyöllistyvyydestä, noin 6000 työpaikasta. Näistä työpaikoista 5000 on muualla kuin kasvukeskuksessa Oulun seudulla. Nämä metsätalouden ja puutuotealan työpaikat ovat hyvin arvokkaita muun maakunnan elinkeinopohjan säilymiselle.

Maakuntien vertailussa Pohjois-Pohjanmaan puutuoteollisuus on maan suurin. Erityispiirteinä ovat suuret perheyrittäjäpohjaiset sahat ja hirsitalovalmistajat. Hirsitalovalmistuksen keskittymä on merkittävä myös globaalissa mittakaavassa.

Ouluun paperiteollisuus on nykyaikainen ja edustaa suurta yksikkökokoja. Siksi se on säästynyt alan rakennemuutokselta. Suora työllisyysvaikutus on vajaat 1000 työpaikkaa eli pienempi kuin puutuotealalla. Alueen nuorten mäntyvaltaisten metsien kuitupuun käyttäjänä teollisuuslaitos on kuitenkin koko metsäsektorin selkäranka.

Varsinaisen metsätalouden työllisyysvaikutus on noin 1 500 työpaikkaa, mikä on vähän, jos sitä vertaa alueen tunnetun kirjailijan Kalle Päätalon

nuoruuden savotoihin. Hakkuutyö miestyönä oli raskasta, eikä sitä enää moni kaipaa. Aluetalouden kannalta metsätalouden suoraa työllisyysvaikutusta ehkä jopa merkittävämmät ovat yksityismetsien 100 – 120 miljoonan euron vuotuiset kantorahatulot. Pääomaniukalla alueella nämä tuovat merkittävän piristysruiskeen.

Tulevaisuuden kannalta hyvin lupaavaa on se, että maakunnan metsien tiedetään olevan hyvin nopean kehityksen tilassa. Hakkuupoistuma on noin puolet kasvusta, metsät järeytyvät ja niiden puuvarasto kasvaa. Suometsät ovat kuitenkin erityshaasteensa nimenomaan Pohjois-Pohjanmaalla.

On todettava, että suometsien käytön peruskysymyksiin kuten korjuuteknologiaan on panostettu liian vähän: asia on ollut vähemmän tärkeä muualla Suomessa. Toisaalta myönteistä on se, että talvella valmistui ehdotus kansalliseksi suostrategiaksi ja että siinä on tehty linjauksia suometsien käyttöön.

Metsien hyödyntäminen matkailussa ja energiataloudessa on kasvussa

Pohjois-Pohjanmaalla tiedetään kokemuksesta, että metsiä voidaan hyödyntää elinkeinollisesti myös muuten kuin puuraaka-aineen muodossa. Lähes kaikki matkailu maakunnassa liittyy jotenkin luontoon ja useimmin metsäluontoon. Koillisen alueen kaksi kansallispuistoa, Oulanka ja Syöte, ovat erinomaisia esimerkkejä siitä kuinka luonnonsuojelun piirissä oleva metsäluonto on perustana matkailukeskusten kehitykselle.

Koillisella alueella on menneinä vuosina keskusteltu kiivaastikin sopivasta tasapainosta sahateollisuuden ja luonnonsuojelun välillä. Tällä hetkellä sekä puutuoteala että luontomatkailu voivat tyydyttävästi muihin alueisiin verrattuna, mistä voitaneen päätellä että yhteensovituksessa on onnistuttu kohtuullisesti. On kuitenkin todettava, että oma osuutensa asiassa on ollut perusepävarmalla puun tuonnilla.

Metsien energiakäytön lisäämiselle on metsistä johtuvat perusteet ja vahva energiataloudellinen ja ilmastollinen tarve. Kun maakunnalle laadittiin vuonna 2006 energiastrategiaa, oli metsähakkeen käyttö vaatimattomalla 150 GWh/v:n tasolla. Tästä on noustu ylöspäin siten, että nykyisen maakuntaohjelman tavoitetaso lähivuosille, 800 GWh/v, on mahdollista saavuttaa. Puun energiakäytön hanketoimintaa on rahoitettu varsin paljon.

Pääongelma on pieniläpimittaisen puun korjuun kustannuksissa, ja tämän vuoksi kehitetty tukijärjestelmä on tervetullut. Kaikki puun energiakäyttö on toivottavaa. On kuitenkin todettava pitkälle jalostetuissa energiatuotteissa, kuten polttonesteissä tai sähkössä alueelliset vaikutukset muodostuvat suurimmiksi. Pohjois-Pohjanmaan liitto pitää pitkän tähtäimen tavoitteena biojalostamoita Ouluun. Tällainen laitos antaisi parhaat tulevaisuuden edellytykset puuraaka-aineen kemialliselle jalostamiselle eri käyttö-tarkoituksiin.

Pohjois-Pohjanmaan metsissä ja soilla laiduntaa 25000 poroa ”jalostamassa” kasveja luomulihaksi. Elinkeinon liikevaihto on pieni metsätalouteen verrattuna, mutta monissa syrjäisissä kylissä se on tärkeä toimeentulo- ja kulttuuritekijä. Kaupallisen keräilyn ansiomerkitys on supistunut siitä, mitä se oli vielä 1980-luvulla. Lisäksi kaupallinen marjastus on yhä enemmän siirtynyt ulkomaalaisille poimijoilla.

Kehityskulkuun on monia luonnollisia syitä: marjanviljely, jäkälää korvanneet synteettiset tuotteet ja haja-alueen väestökehitys. Suunta ei välttämättä ole pysyvä. Eräs skenaario on että maailman vauraan väestön pyrkimys terveysvaikutteisiin luonnontuotteisiin nostaa keräilyn uuteen kehitykseen. Toivomme tämän kehityskulun toteutuvan.

Metsien virkistys- ja terveysvaikutukset aliarvostettuja

Metsiin liittyvät virkistys- ja terveysvaikutukset ovat aliarvostettuja todelliseen merkitykseensä nähden. Eräs syy tähän on se, että ne ovat niin luonnollinen osa ihmisten elämää, ettei niitä edes huomata.

Pohjoispohjalaiset liikkuvat edelleen paljon luonnossa. Syyslauantaiden varhaisaamuina Oulun ulosmenoteiden liikenne on hämmästyttävän vilkasta - syynä metsästyksesongit. Maakunnan 50 000 metsätilalla tapahtuu todella paljon hyötyliikuntaa tavallisissa metsänhoitotöissä. Tämä on arvokasta aikana, jolloin elämäntapaan liittyvä liikunta on koko ajan vähentynyt, mikä puolestaan on aiheuttanut väestön terveyden heikkenemistä.

Vauraus ja kehitys ovat synnyttäneet uusia luontoharrastuksia, joista osa on perinteisiin nähden eksoottisia. Tähän suuntaukseen liittyy välineellistymistä ja palveluistumista. Vaikka luontoharrastusten välineellistymistä arvostellaan, liittyy siihen myös myönteistä: esimerkiksi digikamerat ovat tuoneet jokaiselle mahdollisuuden opetella luontokuvausta. Monia luontotoimintoja tehdään ryhmissä. Tällöin luonnolla on sosiaalistava vaikutus. Pohjoispohjalaiset eivät ole kuuluja vilkkaudesta, mutta sosiaalisimmillaan he ovat metsäluonnossa. Tämä on ehkä todiste metsäterapiasta; muualla maailmassa lääkärit antavat lähetteitä sellaiseen.

Metsät aluekehittämisen rahoituksen kohteena

Viime vuosina on maakunnassa rahoitettu useita merkittäviä metsäsektorin kehittämishankkeita. Syynä tähän on sektorin tärkeys alueella. Rahoituskohteena ovat usein olleet energiapuun käytön puutuotealan kehittäminen. Esimerkkeinä metsäsektoria palvelevasta hankerahoituksesta voidaan mainita parhaillaan käynnissä olevat bioenergiapörssi-hanke ja tuhkan rakeistamishanke, yhteiskustannukseltaan 1 M€. Edellinen voi onnistuessaan tuoda uuden merkittävän välineen energiapuukaupan käymiseen. Jälkimmäinen voi johtaa siihen että Oulun nykyinen mittava tuhkanlajitys voidaan muuttaa turvemaiden ravinnekierroksi.

Metsien uusia palveluja ja uusia metsäpalveluja

Luonnon ylläpitämä monimuotoisuus on resurssi tulevaisuudelle. Vaikka yleinen monimuotoisuuskehitys on ollut huolestuttava, on todettava että asiaan on panostettu lisääntyvästi. Ns. tiukasti suojeltujen alueiden osuus maakunnan pinta-alasta on noin 9 %, ja tähän sisältyy monipuolisesti metsä- ja suoluontoa, etenkin maakunnan pohjoisosasta. Talouskäytön toimintatapojen kehityksellä luonto- ja maisemaystävällisemmiksi lienee yhtä suuri merkitys.

Pohjois-Pohjanmaan kasvihuonekaasutasetarkastelussa metsien nykytila näyttäytyy myönteisenä: maakunnan normaalielämän synnyttämä kasvihuonekaasuvaikutus vastaa 4,9 miljoonaa CO²-tonnia vuodessa samalla kun metsätalouden maan sidontavaikutus vastaa 3,1 miljoonaa CO²-tonnia. Maakunta haluaa uuden ilmastostrategiansa mukaan elää ilmastovastuullisesti, ja metsät ovat tärkeitä tässä. Puutuotteille voi muodostua nykyistä suurempi rooli ilmastovastuullisessa asumisessa ja puulle hiilineutraalissa energiahuollossa.

Kaupungistumiskehitys näyttää jatkuvan. Maakunnan suhde metsään muuttuu edelleen tämän myötä. Ensi kontaktit metsiin saadaan yhä enemmän digi- ja verkkomaailmasta, ei enää piha-aidan takaa. Myös myöhemmät metsäkosketukset ovat aikaisempaa useammin palveluperusteisia. Tämä kehitys koskee sekä virkistyskäyttöä että metsän omistamista.

Virkistyskäyttäjät ja matkailijat yleensä nykyään tutustuvat etukäteen kohteisiin verkon kautta. Monille kaupunkimetsänomistajille ja ikääntyville metsänomistajille verkkopalvelut ovat ainoa mahdollisuus seurustella metsiensä kanssa. Pohjois-Pohjanmaalla on metsällisen ja tietoteknisen osaamistaustansa ansiosta hyvä mahdollisuus kehittää tällaisia palveluja.